

JEDNOČLANO DRUŠTVO SA OGRANIČENOM ODGOVORNOŠĆU U PRAVU EU

Prof. dr Vladimir Čolović¹

Apstrakt: Jednočlanim društvima sa ograničenom odgovornošću nije posvećivana dovoljna pažnja u većini zakonodavstava. Problem definisanja odgovornosti, funkcionisanja organa ove vrste društava i definisanja njihove imovine doveo je do postavljanja mnogih pitanja, koje su doprinele da većina aspekata vezana za jednočlana društva nije regulisana. Direktiva Evropskog Parlamenta i Saveta iz područja prava trgovačkih društava o društvima sa ograničenom odgovornošću sa jednim članom br. 102/2009 od 16.09.2009.godine je drugi akt u okviru EU koji reguliše ovu oblast. Pre ove Direktive, ovu materiju je regulisala XII Direktiva Saveta o pravu trgovačkih društava br. 89/667/EEZ od 21.12.1989.godine. Direktiva 102/09 posvećuje pažnju samo opštim pitanjima vezanim za jednočlana društva sa ograničenom odgovornošću, što govori da ni, u okviru EU, nije postavljen jasan okvir regulisanja ove vrste društava, već se, još uvek, sve prepušta državama članicama. Predlog nove Direktive, koja se odnosi na jednočlana društva, definisan je 2014.godine, ali još uvek nije usvojen, što zbog sadržine teksta tog akta, što zbog ranijih nedoumica kod definisanja osnovnih smernica kod regulisanja ove vrste društava. U radu je, osim odredbama navedenih akata EU, posvećena pažnja i zakonodavstvima Republike Srpske, Republike Srbije, kao i pojedinim zakonodavstvima država anglosaksonskog prava.

Cljučne reči: Direktiva 102/09, jednočlana društva, odgovornost, udeo, vlasnik.

UOPŠTE O JEDNOČLANIM DRUŠTVIMA SA OGRANIČENOM ODGOVORNOŠĆU

Pitanje jednočlanih društava sa ograničenom odgovornošću (dalje: d.o.o.) već dugi niz godina izaziva različit pristup ne, samo, definisanju ove vrste društava kapitala, već i regulisanju istih, ne samo u našoj državi, već i u susednim, kao i u drugim zemljama. Osim toga, ovoj materiji, naročito u

¹ Institut za uporedno pravo, Beograd, Fakultet pravnih nauka, Panevropski univerzitet „Apeiron“, Banja Luka. E-mail: v.colovic@iup.rsvladimir.z.colovic@apeiron-edu.eu, vlad966@hotmail.com

Republici Srpskoj, kao ni u susednim zemljama, nije posvećivana dovoljna pažnja, tako da se postavlja niz pitanja vezana za funkcionisanje ovog društva, kao i za odgovornost jedinog člana društva.

Inače, jednočlano društvo (bez obzira da li se radi o d.o.o. ili o akcionarskim društvima) je netipično i kada govorimo o individualnom organizovanju preduzeća i kada govorimo o formi privrednog društva. Ali, potrebe za definisanjem jednočlanog društva su vezane za ograničenje rizika poslovanja, obzirom da ono ima svojstvo pravnog lica. Osnovni problem kod osnivanja jednočlanog društva i njegovog prihvatanja od strane privrednog zakonodavstva jedne države je obim odgovornosti jedinog člana za obaveze prema poveriocima. Definisana su dva moguća pravca u određivanju odgovornosti. Prvi je prihvatanje neograničene odgovornosti, bez obzira na prirodu tog društva, a kako bi se zaštitio interes poverilaca. A drugi pravac je prihvatanje ograničene odgovornosti za obaveze društva, tako što će se poverioci namiriti samo iz imovine društva². Navešćemo osnovne prednosti osnivanja jednočlanih društava: - ograničenje rizika i odgovornosti na ono što predstavlja ulog u društvo (što se mora posebno istaći kad je samo jedan član društva u pitanju); - garancija trajnosti (što je diskutabilno, obzirom da istu karakteristiku možemo odrediti i kod preduzetnika); - lakši prenos celog društva na drugo lice; - lakše povezivanje sa drugim društvima (stvaranje grupa društava). Sa druge strane, nedostaci ove vrste društava su sledeći: - veći troškovi osnivanja (obzirom da samo jedan član osniva društvo); - posebna forma vezana za sačinjavanje osnivačkih akata; - zahtevanje formalnosti kod konstituisanja organa društva; - otežano finansiranje, ukoliko društvo ne poseduje dovoljno sopstvenog kapitala; - dvostruko oporezivanje (oporezuje se i društvo i njegov vlasnik kao fizičko lice)³, itd.

U nekim zakonodavstvima, kao što je zakonodavstvo Republike Srbije u ovoj oblasti, a kome ćemo posvetiti posebnu pažnju, jedini član društva može da zaključuje ugovore sa društvom, čiji je jedini vlasnik. Praktično, ovde se radi o zaključenju ugovora sa samim sobom. Ipak, ovde je reč o različitim subjektima u pravu (sa jedne strane imamo pravno lice, a sa druge fizičko lice koje je osnivač pravnog lica), što ne treba isključiti, ali pod uslovom da ne dolazi do sukoba interesa⁴. Ukoliko jednočlano društvo stekne, bar, još jednog člana, ono je dužno da navedenu činjenicu definiše aktima i da istu registruje. Ovde se ne radi o promeni forme društva, već se, samo, primenjuju pravila koja se odnose na višečlana društva⁵. Kasnije ćemo istaći još neke posebne

²Vasiljević, M., 2007, *Kompanijsko pravo, Pravo privrednih društava Srbije i EU*, Beograd, str.59.

³ Vasiljević, *op. cit.*, str. 60.

⁴ Ibid., str. 61.

⁵ Ibid., str. 62.

karakteristike koje se odnose samo na jednočlanu formu d.o.o., a posebno ćemo posvetiti pažnju odgovornosti jednočlanog društva, odnosno, d.o.o., odnosno, odgovornosti jedinog člana društva za obaveze društva, imajući u vidu da se i u uporednom pravu to pitanje definiše kao bitno.

Kad su u pitanju organi društva, kod jednočlanog d.o.o. funkciju skupštine vrši jedini član u društvu. Ako je sa druge strane, jedini član d.o.o. pravno lice, aktom o osnivanju društva se može odrediti organ tog člana društva koji u njegovo ime vrši funkciju skupštine, a ako takve odredbe nema, smatra se da u jednočlanom d.o.o. tu funkciju vrši registrovani zastupnik tog člana⁶, a to može biti direktor društva ili predsednik Upravnog odbora istog.

U mnogim zakonodavstvima zemalja, koja definišu jednočlana društva, pravila koja se primenjuju na jednočlana d.o.o., primenjuju se i na jednočlana akcionarska društva. U vezi sa tim, reći ćemo da jednočlana akcionarska društva ne mogu izdavati akcije. Njeni članovi (jedan član), takođe, ne primaju dividendu od eventualnog profita. Ovo društvo nema jasno određeni kapital koji bi se tačno mogao podeliti. Takva situacija se retko sreće u praksi. Ipak, postoje u slučajevima osnivanja sportskih klubova, ali ne u profitnom smislu. Ako se radi o društvu čija je odgovornost garancijama sa malim kapitalom, tada nema potrebe da se podnosi godišnji finansijski izveštaj ili izveštaj direktora.

Pojedini autori definišu da je za jednočlana d.o.o. osnivački akt odluka, a za višečlana ugovor. Naravno, ne možemo se, u potpunosti, složiti sa navedenim, obzirom da i više članova može usvojiti osnivački akt u formi odluke, a da se, posebno, njihova prava i međusobne obaveze definišu ugovorom⁷.

Ako se fokusiramo samo na d.o.o., neki autori definišu da ova vrsta društva ima sličnosti i sa društvom lica i sa društvom kapitala. No, d.o.o. je, pre svega, vrsta društva kapitala, obzirom da ono odgovara svojom imovinom, a ne članovi društva, što je i osnovna karakteristika ove vrste društava. Sa druge strane, sa društvima lica d.o.o. pokazuje sličnosti, jer ga osnivaju lica koja su vezana uzajamnim poverenjem, a pristup novog člana je vezan za saglasnost članova, već osnovanog d.o.o. Ova vrsta društava se definiše kao fleksibilnija u odnosu na druge, obzirom na širu autonomiju članova društva u odnosu na akcionare u akcionarskom društvu, kao i zbog unutrašnje organizacije društva koja je zasnovana na potrebama članova, a koja su definisana na poverenju⁸.

⁶ Maričić, G., 2016, „Organi upravljanja društva sa ograničenom odgovornošću u Republici Srbiji i Republici Srpskoj“, časopis *Pravo-teorija i praksa*, br. 4-6/2016, Novi Sad, str. 55.

⁷ Milosavljević, M., 2013, „Društvo sa ograničenom odgovornošću –privredni subject u Republici Srpskoj“, časopis *Anali poslovne ekonomije*, godinaV, sveska 1, broj 8, str. 131

⁸ Spirović-Jovanović, L., Dabić, L.J., 2011, *Trgovinsko pravo (Poslovno pravo)*, Beograd, str.308.

REGULISANJE JEDNOČLANOG D.O.O. U PRAVU EU

U Evropskoj uniji (EU) je 2009.godine doneta Direktiva Evropskog Parlamenta i Saveta iz područja prava trgovačkih društava o društvima sa ograničenom odgovornošću sa jednim članom br. 102/2009 od 16.09.2009.godine (dalje: Direktiva 102/09)⁹. Činjenica da Direktiva 102/09 posvećuje pažnju samo opštim pitanjima vezanim za ovu vrstu društava govori da ni zakonodavstvo EU nije bilo spremno da se dublje posveti ovoj materiji, odnosno, da je sve prepustilo nacionalnim zakonodavstvima. Imajući u vidu da se i u privrednom zakonodavstvu Republike Srpske posvećuje mala pažnja ovoj vrsti društva, a ista je situacija i u susednim zemljama, postavlja se pitanje, zašto je tako i da li jednočlano d.o.o. sadrži neke posebne elemente koji zahtevaju posebno regulisanje.

Pre svega, treba reći da se materija jednočlanog d.o.o. reguliše u EU od 1989.godine¹⁰, kada je doneta XII Direktiva o pravu trgovačkih društava. Inače, u preambuli, Direktiva 102/09 određuje da je potrebno regulisati ograničenje odgovornosti individualnog preduzetnika, bez dovođenja u pitanje primene zakonodavstava članica, koja regulišu, u mnogim slučajevima, njegovu potpunu odgovornost za poslovanje njegovog preduzeća¹¹. Ovde se mogu postaviti dva pitanja: prvo, zbog čega Direktiva 102/09 definiše navedeno u svojoj Preambuli, a drugo, mislimo da ovaj akt nije uzeo u obzir činjenicu da je u mnogim zemljama preduzetnik fizičko lice, koje obavlja svoju delatnost na poseban način i da ga treba odvojiti od člana d.o.o.

Sa druge strane, Direktiva 102/09 definiše da trgovačko d.o.o. može biti društvo sa jednim članom od samog osnivanja ili kasnije, kad jedan član preuzme sve udele (ineterasantno je da Direktiva 102/09 pominje deonice, ali videćemo kasnije razlog za to). Direktiva 102/09 daje mogućnost da članice regulišu pitanje, kada je jedno fizičko lice član nekoliko trgovačkih društava ili kada je društvo sa jednim članom ili bilo koje pravno lice jedini član društva¹². Naravno, Direktiva 102/09 nastoji da se uzmu u obzir sve razlike koje mogu postojati među nacionalnim zakonodavstvima članica. Tako, ovaj akt daje mogućnost da se ograniči osnivanje ovakvih društava, kao i da se uklone ograničenja odgovornosti jedinih članova ovih društava u nacionalnim

⁹ Directive 2009/102/EC of the European Parliament and of the Council of 16 September 2009 in the area of company law on single-member private limited liability companies - *Official Journal* L 258, 1.10.2009, p. 20–25

¹⁰ XII Direktiva Saveta o pravu trgovačkih društava br. 89/667/EEZ od 21.12.1989. - Twelfth Council Company Law Directive 89/667/EEC of 21 December 1989 on single-member private limited-liability companies -*Official Journal* L 395, 30.12.1989, p. 40–42

¹¹ Preambula 4 Direktive 102/09

¹² Član 2, st.2. Direktive 102/09

zakonodavstvima članica. Najzad, daje se mogućnost tim zakonodavstvima da utvrde i pravila koja će regulisati rizike poslovanja jednočlanih društava, kao i obavezu uplate upisanog kapitala od strane tih društava¹³. Ono što Direktiva 102/09 propisuje kao obavezu, jeste upis u javni registar činjenice da je jedno lice postalo vlasnik svih udela u društvu, kao i identitet tog lica¹⁴. Takođe, ovaj akt propisuje da sve odluke vlasnika društva, moraju biti donete u pisanom obliku. Osim toga, svi ugovori, koji su zaključeni između vlasnika društva i samog društva takođe moraju biti donesene u pisanoj formi, osim, ako se ne radi o ugovorima, koji se zaključuju u vezi obavljanja tekućih aktivnosti u uobičajenim uslovima¹⁵.

Kako bi bilo jasnije na koja se društva odnosi Direktiva 102/09, u Prilogu I ovog akta se navode nazivi d.o.o. ili sličnih formi društva u svim članicama, kako bi se tačno znalo na koja se društva ovaj akt primenjuje, što se i navodi u članu 1.

Grupe trgovačkih društava

Napred smo rekli da Direktiva 102/09 određuje mogućnost da članice mogu posebnim odredbama regulisati situacije, kada je fizičko lice član nekoliko trgovačkih društava, odnosno, kada je društvo sa jednim članom ili bilo koje pravno lice jedini član tog društva. Kada kažemo posebne odredbe, mislimo na činjenicu da mnoge članice nisu regulisale status i poslovanje grupa trgovačkih društava¹⁶. Naime, ove dve situacije koje su pomenute, praktično dovode do definisanja grupe trgovačkih društava. Inače, kad govorimo o grupi trgovačkih društava, govorimo o samostalnim privrednim društvima koja su međusobno povezana ili kapitalom ili ugovorom. U okviru grupe društava moramo razlikovati matično i zavisno društvo. Matično društvo ima značajna ovlašćenja u odnosu na zavisna društva i utiče na njihovo poslovanje. Bez obzira što su ova društva samostalna, navedenim se ugrožava pravna samostalnost privrednog društva i očuvanje osnovnog kapitala društva¹⁷. Znači, grupa društava može nastati osnivanjem zavisnog društva, kao i povezivanjem, već, postojećih društava. Povezivanje može nastati zaključenjem ugovora, kada se definiše odnos zavisnosti, zatim kupovinom društva ili imovine društva,

¹³ Preambula 5 Direktive 102/09

¹⁴ Preambula 6 Direktive 102/09

¹⁵ Preambule 7 i 8 Direktive 102/09

¹⁶ Član 2 Direktive 102/09

¹⁷ Jurić, D., 2006, „Transparentnost statusnih i finansijskih odnosa povezanih društava“, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, vol. 27, br. 2, Rijeka, str.939.

sticanjem akcija u zamenu za novac ili akcije i spajanjem ili pripajanjem, kada nema grupe, odnosno, kada jedno društvo nastavlja da postoji¹⁸.

Druge odredbe Direktive 102/09

Jedini član društva mora da sprovodi ovlašćenja koja su mu data od strane skupštine društva i to je ovlašćenje koje je regulisano na isti način kao i kod višečlanih d.o.o., imajući u vidu da se postavlja pitanje statusa skupštine kod ove vrste društava, odnosno, da, praktično, jedini član društva čini sastav ovog organa d.o.o.¹⁹.

Osim toga, interesantna je odredba Direktive 102/09 da se njena pravila primenjuju i u slučajevima kada se radi o jednočlanim akcionarskim društvima, ako članice regulišu jednočlana d.o.o.²⁰. Činjenica je i da zakonodavstvo Republike Srpske, kao i drugih susednih zemalja, regulišu jednočlana akcionarska društva, ali da ne pružaju posebnu pažnju toj materiji.

Posebno ćemo posvetiti pažnju odredbi člana 7 ovog akta, imajući u vidu da se njom definiše mogućnost da članica uopšte ne reguliše jednočlana d.o.o. Naime, ako zakonodavstvo neke članice predviđa da preduzetnik može osnovati preduzeće, a čija je odgovornost ograničena na iznos, koji je namenjen za obavljanje delatnosti tog preduzeća, tada moraju da se utvrde zaštitne mere za takvo preduzeće, koje su predviđene ovim aktom za jednočlana d.o.o. ili bilo kojim aktom u okviru zakonodavstva EU, koji se primenjuje na ova društva.

Najzad, članice su dužne da dostave Komisiji tekst glavnih odredaba svog zakonodavstva koje se odnose na ovu materiju²¹. XII Direktiva o pravu trgovačkih društava, odnosno, Direktiva 667 iz 1989.godine stavlja se van snage stupanjem na snagu Direktive 102/09²².

XII Direktiva iz 1989.godine

Posvetićemo pažnju i regulisanju jednočlanog d.o.o. u XII Direktivi Saveta o pravu trgovačkih društava koja je donesena 1989.godine i koja je prethodila Direktivi 102/09. Glavni cilj regulisanja jednočlanog d.o.o. koji je

¹⁸ Petrović Jevremović, T., Povezana društva – odnosi unutar grupe i zaštita interesa pojedinih lica, sl. 7, http://www.google.rs/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0CCEQFjABahUKEwiPpYinlbLHAhVHqxoKHf02Bl0&url=http%3A%2F%2Fwww.ius.bg.ac.rs%2Fprof%2FMaterijali%2Fjevtat%2FPovezana%2520društva%25202014%2520doktorske%2520studij.e.ppt&ei=c-bSVc_fB8fWav3tmOgF&usq=AFQjCNEFY70mBcSpYcCdFr76ViyNfpnnRQ, pristup: 24.02.2020.

¹⁹ Član 4 Direktive 102/09

²⁰ Član 6 Direktive 102/09

²¹ Član 8 Direktive 102/09

²² Član 9 Direktive 102/09

definisano u Direktivi iz 1989.godine bilo je stvaranje jednog pravnog instituta koji bi omogućavao ograničenje odgovornosti, pre svega, individualnog preduzetnika u svim članicama na isti način. Samo u zakonodavstvima pojedinih članica, u to vreme, bilo je dozvoljeno osnivanje jednočlanih društava. Sa druge strane, bilo je više država kod kojih je preovladavao stav da društvo mora imati više članova. Smatralo se da bi morala da se predvidi odgovornost ličnom imovinom, ako bi svi udeli ili sve akcije došli u vlasništvo jednog člana društva, obzirom na prihvatanje koncepta da je zaključenje ugovora o osnivanju društva ugovor između najmanje dva člana. No, ta Direktiva iz 1989.godine nije opravdala očekivanja²³. U mnogim tadašnjim članicama postojala je mogućnost osnivanja jednočlanog društva, ali van koncepta akta iz 1989. Smatralo se da Direktiva nudi previše diskrecionog prava, koje se pre svega odnosi napostupanje članica.

Nakon donošenja i primene Direktive iz 1989., Komisija je sačinila Izveštaj u kome se definiše značaj jednočlanih društava. Naime, u mnogim slučajevima se pokazalo da je promovisanje osnivanja jednočlanih društava doprinelo stvaranju najboljeg okvira za razvoj poslovanja na unutrašnjem tržištu. Po analizi Komisije, 92,4% svih preduzeća tog tipa, koja se nazivaju i mikro preduzećima, a koja zapošljavaju manje od 10 ljudi, govori o tome da ova kategorija privrednih subjekata daje veliki doprinos u zapošljavanju u odnosu na tzv. „velika“ preduzeća. Jednočlana društva, inače, pripadaju mikro, malim i srednjim preduzećima²⁴. Drugi cilj regulisanja jednočlanih društava je pružanje i garantovanje prava na slobodu osnivanja društava. Takođe, to bi doprinelo razvoju konkurencije na tržištu. Treći cilj se odnosi na činjenicu da Direktiva treba da dozvoli da jedini član društva ograniči svoju odgovornost, ali, sa druge strane, tu činjenicu ne sme da koristi za eventualne prevare i izigravanje poverilaca²⁵. Kao što vidimo, sa jedne strane imamo definisanje potrebe za lakšim osnivanjem tzv. manjih društava, a sa druge, definisanje odgovornosti i zaštitu poverilaca. To pitanje se postavilo i u svim zakonodavstvima koje definišu jednočlano društvo.

REGULISANJE JEDNOČLANOG D.O.O. U ZEMLJAMA ANGLOSAKSONSKOG PRAVA

U pravima zemalja anglosaksonskog pravnog sistema ne postoji klasično d.o.o. Dominantan oblik društva kapitala je kompanija (*company*) čiji

²³ Radenkovic Jocić, D., 2005, „A single member company convenient or not for the founders“, *FACTA UNIVERSITATIS*, Series: Economics and Organization Vol. 2, No 3, p.210.

²⁴ Dragana Radenkovic Jocić, *op. cit.*, p.211.

²⁵ *Ibid.*, p. 212.

je osnovni kapital izdijeljen na akcije jednake nominalne vrednosti, a svaki osnivač društva poseduje akcije u broju koji odgovara vrednosti kapitala koji je uložio u to društvo. Kasnije je u pojedinim državama ovog pravnog sistema određeno da privatne kompanije u svom nazivu nose statusno određenje *limited*, a npr. Zakon o kompanijama Velike Britanije iz 1985. godine je definisao formu kompanije, gde je odgovornost ograničena garancijama, a čiji članovi nisu akcionari, već se radi o licima koja se obavezuju da, ako dođe do insolventnosti kompanije, uplate određeni iznos u imovinu društva²⁶.

U vezi sa navedenim, u anglosaksoksonskom pravu, razlikujemo dve vrste društava kapitala: - društva kod kojih je odgovornost ograničena ulozima; i - društva kod kojih je odgovornost ograničena garancijama (*private companies limited by shares and by guarantees*). Kod prvih društvo odgovara samo uložnim sredstvima, što znači da direktori tih društava neće odgovarati za dugove tih društava preko uloženi iznosa, osim ako se bave poslovima koji su u suprotnosti sa zakonskim obavezama i njihovim funkcijama. Smatra se da ovako ograničena odgovornost predstavlja dodatni podsticaj investitorima za ulaganje. Inače, ovakvo društvo može biti javno ili privatno. Ono može imati više od 50 vlasnika udela, koji nisu zaposleni u tom društvu. Ipak, postoje određena ograničenja kod prenosa udela i izdavanja pojedinih hartija od vrednosti²⁷.

Kod društava, kod kojih je odgovornost ograničena garancijama, postoji odgovornost članova koji su dali garancije, čija je vrednost unapred određena i ograničena. Te garancije se aktiviraju, ako dođe do insolventnosti društva, odnosno, do likvidacije. Garancija predstavlja fiksni iznos. Znači, članovi društva plaćaju dugove društva, samo, ako dođe do prestanka istog. Oni nisu dužni da plaćaju više od iznosa garancije²⁸.

Osnivanje d.o.o. u državi Njujork

Posvetićemo pažnju i veoma interesantnim odredbama Zakona o društvima sa ograničenom odgovornošću države Njujork²⁹. Posebno ćemo posvetiti pažnju pravnoj i poslovnoj sposobnosti društva. Naime, i ovaj akt predviđa da jedno ili više lica može osnovati ovu vrstu društva, tako što će podneti osnivačke akte društva. Osnivač može, ali ne mora da bude član d.o.o.

²⁶ Marković-Bajalović, d., 2011, *Pravo privrednih društava*, Istočno Sarajevo, str. 140.

²⁷ Company Limited by Shares or Guarantee – What's the Difference? <https://www.theassociationspecialists.com.au/company-limited-by-shares-or-guarantee-whats-the-difference/>, pristup: 24.02.2020.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ Limited Liability Company Law, <https://www.nysenate.gov/legislation/laws/LLC/>, pristup: 18.02.2020.

No, u vreme svog osnivanja, ono mora imati najmanje jednog člana. D.o.o. se osniva u vreme, kada su se podnela dokumenta za osnivanje društva kod nadležnih organa. Može i kasnije, u odnosu na vreme podnošenja ili vreme određeno u aktima, ali ne kasnije od 60 dana od dana podnošenja tih dokumenata. Ako ne postoje znaci prevarnih radnji, smatraće se da podnošenje osnivačkih akata i statuta društva predstavlja dokaz o osnivanju d.o.o. U roku od 120 dana, nakon stupanja na snagu osnivačkih akata društva, kopija obaveštenja o osnivanju ili rezime istog, biće objavljeni svake nedelje, šest uzastopnih nedelja, u dve novine u okrugu, u kojem se nalazi sedište društva. Ako se radi o društvima, koja su formirana pre stupanja na snagu ovih odredaba, ona će u roku od 12 meseci objaviti primerak svog statuta ili rezimea obaveštenja o osnivanju, o čemu mora da podnese dokaz. Ako to društvo ne podnese dokaz o tome, njegovo poslovanje biće obustavljeno. O ovim stvarima mora da vodi računa zastupnik društva, imajući u vidu njegovu odgovornost za, već učinjenje radnje i obavljene poslove. Činjenica objavljivanja podataka o osnivanju je, kao što vidimo, ovde veoma važna, imajući u vidu da kapacitet društva i njegova dalja egzistencija zavisi od primene pomenute odredbe člana 206 navedenog Zakona. Inače, osnivački akti moraju da sadrže sledeće elemente o d.o.o.: - naziv društva; oblast u kojoj se nalazi sedište društva (kancelarija), odnosno, glavna kancelarija, ako ih ima više; - ako se društvo osnovalo na određeno vreme, zadnji dan postojanja društva treba biti naveden; - imenovanje agenta – zastupnika društva; - ako su svi članovi društva odgovorni u tom svojstvu za sve ili za određene dugove, mora se podneti izjava da su svi članovi društva odgovorni za navedene obaveze; - poslovna svrha za koju je društvo osnovano; - izjava o tome da li postoje određena ograničenja za ovlašćenja članova društva ili menadžera; - bilo koje odredbe i informacije koje moraju da budu uključene i u ugovor o radu. Odredbe ovog Zakona smo naveli, obzirom da se one primenjuju, bez obzira na broj osnivača društva.

REGULISANJE JEDNOČLANIH D.O.O. U ZAKONODAVSTVIMA REPUBLIKE SRPSKE I REPUBLIKE SRBIJE

Zakon o privrednim društvima Republike Srpske (dalje: ZPDRS)³⁰ ne posvećuje posebnu pažnju jednočlanom d.o.o., već u pojedinim odredbama reguliše određene karakteristike vezane za ovu vrstu društva. Naime, jednočlano d.o.o. se pominje u odeljku koji se tiče regulisanja osnivačkog akta. Osnivački akt društva se notarski obrađuje, osim, ako je u pitanju jednočlano

³⁰ Zakon o privrednim društvima Republike Srpske, („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 127/2008, 58/2009, 100/2011, 67/2013, 100/2017 i 82/2019).

d.o.o., koje uplaćuje zakonom određeni osnivački kapital i tada se vrši notarska overa potpisa osnivača d.o.o., a koja mora da ima propisanu formu za ovu vrstu društva. Ista je situacija, kada su u pitanju izmene i dopune osnivačkog akta društva, kada se, ako je u pitanju jednočlano d.o.o., opet vrši samo notarska overa potpisa osnivača. Ako su u pitanju poslovna pisma i druga dokumenta koja se odnose na poslovanje jednočlanog d.o.o., ZPDRS propisuje da je obavezno da na tom dokumentu bude naznačeno da se radi o jednočlanom društvu (ZPDRS u istoj odredbi pominje i jednočlano akcionarsko društvo)³¹. Konkretnih odredaba, koje bi se odnosile samo na jednočlano d.o.o. u ZPDRS, nema, ali se posebno reguliše prestanak jednočlanog d.o.o. Naime, jednočlano d.o.o. prestaje u slučaju proglašenja stečaja ili likvidacije nad jedinim članom koji nema pravnog sledbenika, odnosno, smrću člana koji nema naslednika udela. Jednom odredbom je zakonodavac obuhvatio sve moguće načine prestanka jednočlanog d.o.o. Ako govorimo o stečajnom postupku, tada se, kao i protiv ostalih društava vodi stečajni postupak, a zaključenje stečajnog postupka dovodi do gašenja privrednog subjekta. Slično možemo da kažemo i kada je u pitanju likvidacija, a ovde se primenjuju pravila i prinudne i dobrovoljne likvidacije. Kad je u pitanju smrt člana udela, onda se društvo gasi, ako nema naslednika istog³². Naravno, nećemo se zadržavati na opštim pravilima prestanka društva koja se i ovde primenjuju, kao i kod ostalih društava.

Možemo reći da ZPDRS nije posvetio pažnju mnogim pitanjima koje je potrebno definisati kada su u pitanju jednočlana d.o.o., što će, u praksi, predstavljati problem.

U Zakonu o privrednim društvima Republike Srbije (dalje: ZPDS)³³ poklanja se nešto veća pažnja jednočlanom d.o.o., ali ne tolika da bi govorili o posebnoj i samostalnoj regulisanju ove vrste društva. Posvetićemo pažnju svim odredbama koji regulišu ovaj oblik društva. Pre svega, jednočlano d.o.o. ne može sticati sopstveni udeo³⁴. Inače, društva, uopšte, ne mogu sticati sopstveni udeo, ukoliko bi ostali bez članova društva. Jednočlano d.o.o. može imati rezervisani sopstveni udeo³⁵. Rezervisani sopstveni udeo smatra se udelom koji društvo besteretno stiče od člana društva radi dodele finansijskog instrumenta – prava na sticanje udela. ZPDS, znači, pažnju posvećuje pojedinim pitanjima vezanim za imovinu društva koje je u sprezi sa njegovim funkcionisanjem, kao i pojedinim pitanjima vezanim za upravljanje d.o.o. Kao

³¹ Član 22 ZPDRS

³² Član 177 ZPDRS

³³ Zakon o privrednim društvima Republike Srbije, *Službeni glasnik Republike Srbije* br. 36/2011, 99/2011, 83/2014-dr.zakon, 5/2015, 44/2018, 95/2018, 91/2019

³⁴ Član 157, st.6 ZPDS

³⁵ Član 159a, st. 3 ZPDS

što vidimo, jedini član društva upravlja tim društvom, on je jedini imalac udela i odlučuje o svim pitanjima vezanim za obavljanje delatnosti društva. Sva druga pitanja vezana za jednočlano d.o.o. su regulisana opštim odredbama za druga d.o.o., odnosno, višečlana d.o.o.

*

* *

Obzirom da ZPDS definiše da jednočlano d.o.o. ne može sticati sopstveni udeo, posvetićemo veću pažnju ovom pitanju. Naime, u vezi navedenog, moramo da istaknemo mišljenje pojedinih autora, koji kažu da se radi o spornom institutu, koji stvara određene probleme u poslovanju društva. Kada bi jednočlano d.o.o. steklo udeo od jedinog člana, ono bi ostalo bez članova. Međutim, udelima u d.o.o. se može delimično raspolagati, jer su oni deljivi, za razliku od akcija. Zato se i postavlja pitanje, zbog čega jedini član društva ne bi mogao da prenese deo svog udela društvu, obzirom da bi to mogao da uradi, ako bi prenos bio izvršen na treće lice. Zabranom sticanja sopstvenog udela kod jednočlanog d.o.o. sprečava se mogućnost razvoja poslovanja. Ako bi jedini član d.o.o. želeo da primi novog člana u društvo, s tim da taj novi član trajno uloži finansijska sredstva u imovinu d.o.o., tada bi mu kao jedina mogućnost ostalo pokretanje postupka povećanja osnovnog kapitala društva. Tada bi novi član izvršio upis novog udela, kao i činidbu uplate uloga³⁶. Ako je osnovni kapital nižeg iznosa, što i jeste često kod d.o.o., a u nedostatku sopstvenih finansijskih sredstava za učešće u postupku povećanja osnovnog kapitala, kako bi se očuvao određeni stepen i procenat učešća u kapitalu d.o.o., tada jedini član društva ovaj postupak ne bi ni sproveo. No, običnom prodajom dela udela trećem licu, sredstva od te prodaje bi postala deo lične imovine nekadašnjeg jedinog člana d.o.o. Ta sredstva ne bi postala deo imovine društva. Kada bi se ostavila mogućnost da društvo može da stekne deo udela od jedinog člana, pa da se, nakon toga, isti taj deo proda, olakšalo bi se direktno investiranje trećeg lica u društvo. Time bi se omogućilo direktno sticanje trajnih finansijskih sredstava za rad društva³⁷.

PREDLOG NOVE DIREKTIVE O JEDNOČLANIM D.O.O.

Evropska Komisija je objavila 2014.godine predlog nove Direktive o jednočlanim privatnim d.o.o. Glavni cilj ovog predloga je lakše i jeftinije osnivanje ovih društava širom EU. Po ovom predlogu, sve članice moraju da

³⁶ Marjanski, V., 2015, „Sticanje sopstvenog udela društva s ograničenom odgovornošću otkupom od člana društva“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu*, br.2/2015, str.674.

³⁷ *Ibidem*.

definišu u svom zakonodavstvu osnivanje jednočlanih društava pod istim uslovima, koja će se nazivati *Societas Unius Personae* (dalje: SUP). Imovina ovog društva će se sastojati iz samo jednog uloga (jedne akcije) i jednog člana (akcionara). Isto tako, jedna od važnijih odredaba ovog predloga je da će sve članice morati da uvedu *on-line* registraciju ove vrste društva. Osnivač SUP mora da bude u mogućnosti da sa svog računara osnuje SUP bez putovanja u drugu zemlju, zemlju registracije. Osim toga, osnivanje ovog društva mora da bude omogućeno i u pisanom obliku (podnošenje zahteva za registraciju nadležnom organu). Međutim, ovaj predlog stavlja akcenat na osnivanje SUP putem Interneta. Kroz registraciju na navedeni način, osnivač mora da koristi jedinstveni obrazac statuta, kojim se definiše sledeće: osnivanje društva, udeli, odnosno, akcije, ukupan kapital društva, organizacija društva, podaci o računima i ukidanje SUP. Sadržaj obrasca za osnivanje mora biti identičan u svim članicama. Ako SUP nije registrovan putem Interneta, upotreba istovetnih obrazaca (tj. šablona osnivanja), nije obavezna, ali samo osnivanje mora biti u saglasnosti sa odredbama Direktive. Inače, SUP treba uporediti sa oblikom društva koji je regulisan u Holandiji (d.o.o. - *besloten vennootschap*). Nije predviđen minimalni osnivački kapital, a član može predložiti Upravnom odboru da se dividenda raspodeli u skladu sa tzv. testom ravnoteže, odnosno, ako je sigurno da će posle raspodele dobitka biti dovoljno imovine za ispunjenje svih obaveza društva. Osim toga, registrovano sedište i poslovno sedište ove vrste društva ne mora biti u istoj državi. Održavanje sednica Generalne skupštine društva, fizičkim prisustvom članova skupštine, nisu obavezne, ali sve odluke članova ili akcionara moraju biti u pisanom obliku i čuvane pet godina. Inače, ovaj predlog Direktive je izazvao zabrinutost kod javnih beležnika širom EU. Obzirom da osnivač može da registruje SUP sa svog računara, ne postoje mogućnosti da se proveri njegov identitet. Ali, takva kontrola identiteta je obaveza koja je uvedena u EU, obzirom na primenu pravila koja regulišu pranje novca. Osim toga, ovakav način osnivanja ove vrste društava slabi kvalitet i pouzdanost trgovačkih registara³⁸. Ipak ćemo istaći skeptičan stav prema ovom aktu, imajući u vidu da je od predloga ove Direktive prošlo više od 5 godina, a da ona nije doneta. Verujemo da je razlog tome, upravo, način osnivanja, odnosno, definisanje kontrole osnivanja na navedeni način.

³⁸ New proposal for a directive: a single-member private limited company, <https://www.vandoorne.com/en/knowledge-sharing/blog/new-proposal-for-a-directive-a-single-member-private-limited-company/>, pristup: 21.02.2020.

ZAKLJUČAK

Možemo reći da u zakonodavstvu Republike Srpske, kao i u zakonodavstvima susednih zemalja, nije posvećena dovoljna pažnja jednočlanim društvima kapitala, u okviru kojih mislimo i na d.o.o. Isto tako, situacija je slična i u drugim državama, a i u članicama EU. To vidimo i u sadržini teksta Direktive 102/09, koja se pre svega fokusira na transparentnost rada tih društava, kao i na poštovanje nacionalnih propisa članica u ovoj oblasti.

Ipak, obzirom da postoji sve veći broj slučajeva osnivanja jednočlanih društava kapitala, smatramo da bi zakonodavac (ili zakonodavci) morao da definiše najbitnije elemente koji bi ukazivali na specifičnosti koje se vezuju za ovaj tip društava. Ti elementi bi bili sledeći: 1) obzirom na odgovornost jedinog člana d.o.o., trebalo bi jasno definisati institut probijanja pravne ličnosti, naročito kod ove vrste društva, iako je taj institut regulisan u odnosu na ostale vrste društva. Smatramo da je neophodno posebno definisati mogućnost podnošenja tužbe zbog umanjenja imovine društva, nastale prevarnim radnjama i zloupotrebama jedinog člana d.o.o.; 2) jasno definisati koje sve funkcije može u d.o.o. da obavlja jedini član društva; 3) u skladu sa Direktivom 102/09 (iako naša zemlja nije članica EU), treba jasno odrediti obaveznost pisanih oblika svih odluka člana d.o.o., kao i obavezu njihovog upisa u registar, ako se ona tiče raspolaganja imovinom društva; 4) odrediti mogućnost da jednočlano d.o.o. može obavljati neke delatnosti za koje važe posebna pravila, kada je u pitanju osnivanje i minimalni osnivački kapital, što bi se regulisalo posebnim zakonom. Smatramo da je ovakvu mogućnost uputno definisati i u zakonodavstvu koje reguliše status privrednih društava; 5) jasno razlikovati ovlašćenja člana d.o.o. u odnosu na preduzetnika. To je bitno obzirom na odgovornost preduzetnika koja je neograničena, odnosno, on odgovara i svojom privatnom imovinom, za razliku od jednočlanog d.o.o., gde član društva odgovara samo uloženom imovinom, odnosno, gde se jasno može razlikovati imovina društva od privatne imovine člana društva.

To su samo neki od predloga, koje bi trebalo uzeti u obzir kod regulisanja jednočlanih d.o.o., a koji proizlaze i iz smera regulisanja ove materije u zakonodavstvu EU, imajući u vidu odredbe koje su sadržani u Predlogu nove Direktive u ovoj oblasti. U svakom slučaju, jednočlano d.o.o. ima velike prednosti u odnosu na preduzetnika koji nije pravno lice, ali jeste samostalni privredni subjekt, sa drugačije definisanom odgovornošću. Prednost je, pre svega, u tome, što je ovo društvo zaseban privredni subjekt u odnosu na

vlasnika, jedinog člana, a to se tiče i plaćanja poreza. Jednočlano d.o.o. uživa status društva i zaštitu koja proizvodi dejstvo upisom u registar društava³⁹.

LITERATURA

Monografije i članci:

1. Vasiljević, M., 2007, *Kompanijsko pravo, Pravo privrednih društava Srbije i EU*, Beograd.
2. Jurić, D., 2006, „Transparentnost statusnih i finansijskih odnosa povezanih društava“, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, vol. 27, br. 2, Rijeka.
3. Maričić, G., 2016, „Organi upravljanja društva sa ograničenom odgovornošću u Republici Srbiji i Republici Srpskoj“, časopis *Pravo-teorija i praksa*, br. 4-6/2016, Novi Sad.
4. Marjanski, V., 2015, „Sticanje sopstvenog udela društva s ograničenom odgovornošću otkupom od člana društva“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu* br.2/2015.
5. Marković-Bajalović, D., 2011, *Pravo privrednih društava*, Istočno Sarajevo.
6. Milosavljević, M., 2013, „Društvo sa ograničenom odgovornošću – privredni subjekt u Republici Srpskoj“, časopis *Anali poslovne ekonomije*, godina V, sveska 1, broj 8.
7. Radenković Jocić, D., 2005, „A single member company convenient or not for the founders“, *FACTA UNIVERSITATIS*, Series: Economics and Organization Vol. 2, No 3.
8. Spirović-Jovanović, L., Dabić, Lj., 2011, *Trgovinsko pravo (Poslovno pravo)*, Beograd.

Zakonski izvori:

9. Directive 2009/102/EC of the European Parliament and of the Council of 16 September 2009 in the area of company law on single-member private limited liability companies - *Official Journal* L 258, 1.10.2009, p. 20–25
10. XII Direktiva Saveta o pravu trgovačkih društava br. 89/667/EEZ od 21.12.1989. - Twelfth Council Company Law Directive 89/667/EEC of 21 December 1989 on single-member private limited-liability companies -*Official Journal* L 395, 30.12.1989, p. 40–42
11. Zakon o privrednim društvima Republike Srpske, („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 127/2008, 58/2009, 100/2011, 67/2013, 100/2017 i 82/2019).
12. Zakon o privrednim društvima Republike Srbije, („Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 36/2011, 99/2011, 83/2014-dr.zakon, 5/2015, 44/2018, 95/2018, 91/2019).

³⁹ How a Single-Member Limited Liability Company Works, <https://www.thebalancesmb.com/what-is-a-single-member-limited-liability-company-4044671>, pristup: 20.02.2020.

Izvori preuzeti sa Interneta:

Company Limited by Shares or Guarantee – What’s the Difference?

<https://www.theassociationspecialists.com.au/company-limited-by-shares-or-guarantee-whats-the-difference/>, pristup: 24.02.2020.

How a Single-Member Limited Liability Company Works,

<https://www.thebalancesmb.com/what-is-a-single-member-limited-liability-company-4044671>, pristup: 20.02.2020.

Limited Liability Company Law,
<https://www.nysenate.gov/legislation/laws/LLC/>, pristup: 18.02.2020.

New proposal for a directive: a single-member private limited company, <https://www.vandoorne.com/en/knowledge-sharing/blog/new-proposal-for-a-directive-a-single-member-private-limited-company/>, pristup: 21.02.2020.

Petrović Jevremović, T., Povezana društva – odnosi unutar grupe i zaštita interesa pojedinih lica,

<http://www.google.rs/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0CCEQFjABahUKEwiPpYinlbLHAhVHqxoKHf02B10&url=http%3A%2F%2Fwww.ius.bg.ac.rs%2Fprof%2FMaterijali%2Fjevtat%2FPovezana%2520drustva%25202014%2520doktorske%2520studije.ppt&ei=c-bSVc>, pristup: 24.02.2020.

SINGLE-MEMBER LIMITED LIABILITY COMPANY IN EU LAW

Full Proff. Vladimir Čolović, PhD⁴⁰

Abstract: Jurisdictions of most countries do not regulate single-member private limited liability companies. The problem of defining responsibility, functioning of bodies of this type of companies and defining their assets has led to many questions, which have contributed to the fact that most aspects related to single-member companies are not regulated. Directive 2009/102/EC of the European Parliament and of the Council of 16 September 2009 in the area of company law on single-member private limited liability companies is the second EU act to regulate this area. Prior to this Directive, this issue was regulated by the XII Council Directive of Company Law No. 89/667/EEC of 21.12.1989. Directive 102/09 pays attention only to the general issues of single-member private limited liability companies, which indicates that neither the EU has established a clear framework for regulating this type of companies, but is still left to the Member States. The proposal for a new Directive concerning single-member companies was defined in 2014, but has not yet been adopted, due to the content of the text of the document, as well as due to earlier doubts regarding the definition of basic guidelines for regulating these types of companies. In addition to the provisions of the aforementioned EU documents, the paper also focuses on the legislation of the

⁴⁰ Institute for Comparative Law, Belgrade, Faculty of Legal Sciences, Pan-European University "Apeiron", Banja Luka.

Republic of Srpska and of the Republic of Serbia, as well as some legislations of the states with the common law system.

Keywords: Directive 102/09, single-member companies, liability, share, owner.